

Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
 Postbus 16375
 2500 BJ Den Haag

Betreft: Zorgen nieuwe leerweg vmbo

Eindhoven, 20 maart 2020

Hooggeachte Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

De *Visiegroep Buurtalen* heeft kennisgenomen van de plannen voor een nieuwe leerweg vmbo. De gemengde en theoretische leerweg zouden daarmee komen te vervallen en mogelijk ook de mavo. Binnen deze nieuwe leerweg volgen alle leerlingen voortaan een praktijkgericht programma en vijf theoretische vakken. Wij begrijpen dat er binnen het vmbo meer aandacht nodig is voor de praktijk en dat vmbo-leerlingen beter worden voorbereid op een vervolgopleiding in het mbo of het havo. Echter hebben wij ook zorgen over de gevolgen van deze nieuwe leerweg. Wij vragen hier uw aandacht voor.

Behoud de mogelijkheid tot een volledig theoretisch programma

Met de nieuwe plannen komen de theoretische leerweg en mogelijk ook de mavo te vervallen. Tot op heden hadden leerlingen een keuze: naast de basis- en kaderberoepsgerichte leerweg konden zij ook kiezen voor de gemengde leerweg die een beroepsgericht programma bevatte en de theoretische leerweg. Deze keuze is binnen de nieuwe leerweg niet meer mogelijk, alle leerlingen worden immers verplicht om een praktijkgericht programma te volgen. Dit is zonde en komt de kansengelijkheid niet ten goede. Jaren geleden was de aansluiting tussen mavo en havo goed geregeld en stroomden veel leerlingen na de mavo door naar een hoger niveau. Dat was mogelijk omdat de programma's goed op elkaar waren afgestemd. Vervolgens mocht iedere school het lesprogramma op zijn eigen manier invullen en werd de overgang van vmbo-T c.q. mavo naar havo steeds moeilijker. Nu komen we er steeds vaker achter dat leerlingen opgesloten zitten in een systeem waarbij weinig rekening wordt gehouden met kinderen die later tot bloei komen.

De theoretische leerweg en de mavo hebben dus een toegevoegde waarde voor leerlingen die te vroeg gedetermineerd worden door de Cito-toets of het advies van de basisschool. Ook voor leerlingen met een minder kansrijke achtergrond is vmbo-T of mavo een goede oplossing om zich verder te ontwikkelen of door te stromen naar havo. Een deel van de vmbo'ers zal hun leven lang praktisch werk doen; een ander deel niet.

Voor alle 12- tot 16-jarigen in deze leeftijdsgroep geldt dat zij in een leeftijd verkeren waarin hoofd, hand en hart ten volle aangesproken zouden moeten worden. Voor een deel van de vmbo-leerlingen geldt dat havo wellicht te hoog gegrepen is, maar met een theoretische leerweg krijgen zij toch de mogelijkheid om op hun niveau bezig te zijn met minimaal zes avo-vakken. Deze mogelijkheid en daarmee de kans om over te stappen naar het havo wordt hen binnen de nieuwe leerweg ontnomen omdat er een extra avo-vak wegvalt. Om vroege selectie tegen te gaan, om kansarme kinderen een theoretische opleiding te bieden en om laatbloeiers tegemoet te komen, zou er een goede theoretische leerweg moeten blijven op het vmbo.

Wij roepen de minister van OCW daarom op om binnen de plannen meer oog te hebben voor deze problematiek. Ons voorstel zou daarom zijn om het nieuwe praktijkgerichte programma niet voor iedereen verplicht te stellen, maar de mogelijkheid voor een volledig theoretisch programma met minimaal zes avo-vakken te behouden. Laten we daarnaast ook niet vergeten dat de laaggeletterdheid de afgelopen jaren fors is toegenomen en dat leerlingen steeds meer moeite hebben met onder andere lezen, schrijven en rekenen. Men kan zich dus überhaupt afvragen of het verstandig is om op dit moment nog meer in te zetten op praktijkvakken en daarmee het aantal (theoretische) avo-vakken voor alle leerlingen te beperken.

Verbeter de aansluiting op het havo en faciliteer het zevende vak

Op de website www.sterkberoepsonderwijs.nl lezen we dat het doel van de nieuwe leerweg is om leerlingen optimaal voor te bereiden op een vervolgopleiding in het mbo of het havo. Het is voor te stellen dat een praktijkgericht programma leerlingen voorbereidt op een vervolgopleiding in het mbo. Echter is het de vraag of de nieuwe leerweg leerlingen ook optimaal voorbereidt op het havo. Daar volgen leerlingen immers zeven avo-vakken en daar is geen praktijkgericht programma. Binnen de nieuwe leerweg komt een avo-vak te vervallen. Leerlingen volgen daardoor nog maar vijf in plaats van zes avo-vakken en dat terwijl het er op havo zeven zijn. Hierdoor zijn leerlingen genoodzaakt om een inhaalprogramma te doen dat hen onevenredig zwaar zal belasten.

Nu al zien wij dat de aansluiting van vmbo op havo vaak onvoldoende is. Waar voorheen een grote groep mavo-leerlingen eindexamen deed in zeven avo-vakken, wordt dit op veel scholen ontmoedigd en wordt hun deze mogelijkheid op steeds meer scholen zelfs volledig ontnomen. Schooldirecties doen dit vaak om te bezuinigen of omdat het beter in het rooster past. Het gevolg hiervan is dat de theoretische basis van vmbo-leerlingen steeds verder daalt en dit heeft onder meer gevolgen voor de niveaus lezen, schrijven en rekenen. Wij roepen de minister daarom op om scholen te verplichten om leerlingen altijd de mogelijkheid te bieden om een zevende vak te kiezen. Als besloten wordt dat vmbo-leerlingen nog maar in vijf avo-vakken examen te hoeven doen, dan zouden scholen zelfs verplicht moeten worden om zowel een zesde als een zevende vak aan te bieden aan leerlingen die willen overstappen naar het havo.

Heb meer oog voor de huidige avo-vakken

Binnen de huidige plannen voor een nieuwe vmbo-leerweg sneuvelt er een avo-vak. Waar vmbo-T leerlingen voorheen in zes avo-vakken eindexamen deden, worden dit er nog maar vijf. Dit heeft voor een aantal avo-vakken grote gevolgen. Nederlands en Engels behoren tot het gemeenschappelijke deel en zijn kernvakken. In alle profielen zijn daarnaast altijd twee andere vakken verplicht (meestal wiskunde en een tweede vak). Dit houdt in dat in de bovenbouw vmbo al vier vakken verplicht zijn. Het nieuwe praktijkgerichte programma komt voor de TL-scholen in het profieldeel te staan in plaats van een avo-vak in het vrije deel.

Dit heeft grote gevolgen voor de huidige avo-vakken. Niet alleen voor Frans en Duits, maar ook voor andere vakken zoals geschiedenis, aardrijkskunde, economie, biologie, natuurkunde, scheikunde, beeldende vorming en nog een aantal andere vakken. Met de nieuwe plannen loopt het aantal leerlingen met een goede kennis van die vakken terug. Dat betekent wat ons betreft een verarming voor de toekomstige generatie en dus voor de Nederlandse samenleving. Veel avo-vakken hebben de afgelopen jaren al lessen moeten inleveren met slechtere eindresultaten tot gevolg. Wij roepen de minister van OCW daarom op om meer oog te hebben voor de huidige avo-vakken. De inhoud en positie van deze vakken zou verbeterd moeten worden.

Duits en Frans in het vmbo

Hoewel grote groepen vmbo-leerlingen de afgelopen decennia met succes eindexamen deden in Duits en Frans, merken wij dat het aantal eindexamenkandidaten voor de buurtalen afneemt. Wij zijn hierover al langere tijd in gesprek met het ministerie. De kernvakkenregeling, de promotie van bètavakken, minder lessen, bezuinigingen en meer aandacht voor andere zaken (zoals LOB en coaching) hebben de buurtalen geen goed gedaan. Wij constateren daarnaast dat steeds meer scholen leerlingen de mogelijkheid ontnemen om Duits of Frans te kiezen. Deze leerlingen kozen een tweede moderne vreemde taal vaak binnen het 'vrije deel'. Binnen de nieuwe leerweg kiezen leerlingen echter geen twee, maar nog slechts één vak in het 'vrije deel'. Dat heeft dus tot gevolg dat nog minder leerlingen Duits of Frans zullen kiezen en dat de positie van deze vakken binnen het vmbo verder verslechtert. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat Nederland de afgelopen jaren taalarmoer is geworden en met de huidige plannen komen er nog minder leerlingen met een goede kennis van de buurtalen van het vmbo af en dat is een slechte ontwikkeling. Wij verwijzen u hierbij naar het Manifest Buurtalen dat door meer dan 7000 personen is ondertekend¹.

Belang van de buurtalen en buurlanden

Dit alles terwijl de aandacht voor onze buurlanden en hun talen de afgelopen jaren alleen maar toeneemt. Driekwart van de Nederlanders vindt dat ons land meer zou moeten samenwerken met Duitsland en Frankrijk². Dit onder meer omdat de Britten de Europese Unie hebben verlaten waardoor Ierland nog het enige land binnen de EU is waar Engels de moedertaal is. Daarnaast zijn grootmachten als de Verenigde Staten, China en Rusland onvoorspelbaar waardoor Nederland het dichtst bij huis zoekt en de buurlanden omarmt. Laten we daarnaast niet vergeten dat België, Duitsland en Frankrijk nog steeds onze grootste handelspartners zijn. Naast geografische en economische argumenten zijn deze landen op historisch, cultureel een maatschappelijk gebied onmisbaar voor elkaar. Hoewel de wereld in rap tempo verandert, zullen België, Duitsland en Frankrijk altijd onze buurlanden blijven. En een goede buur is beter dan een verre vriend.

Omdat in Nederland de meeste leerlingen naar het vmbo gaan en de positie van Duits en Frans met name in het vmbo wordt bedreigd, roepen wij de minister van OCW op om in te grijpen. Wij noemen hieronder een aantal oplossingen voor dit probleem die wij graag met u bespreken.

Verplicht twee mvt's naast Engels in de onderbouw vmbo

Op dit moment is wettelijk vastgelegd dat leerlingen in het vmbo naast Engels minimaal één andere moderne vreemde taal leren. Wij zijn er voorstander van dat dit opgeschroefd wordt naar twee moderne vreemde talen. Wij horen steeds vaker dat één van de buurtalen wordt afgeschaft of dat brugklasleerlingen al direct een taal moeten kiezen zonder dat zij hierin les hebben gehad en dus ook niet weten waarvoor ze kiezen. Door een tweede moderne vreemde taal verplicht te stellen wordt het vmbo weer taalrijker in plaats van taalarmoer en dat is belangrijk gezien de huidige analfabetisering van de samenleving en de dalende niveaus lees- en schrijfvaardigheid.

¹ <http://www.buurtaalonderwijs.nl/manifest/>

² <https://www.ad.nl/buitenland/onderzoek-clingendael-vaarwel-amerika-hallo-frankrijk-en-duitsland-ab5289c0/>

Stel een urentabel vast voor de buurtalen

De afgelopen jaren horen wij steeds vaker dat schooldirecties snijden in het aantal contacturen Duits en Frans. Er zijn zelfs scholen waar leerlingen het moeten doen met één lesuur per week. Duidelijk mag zijn dat leerlingen op die manier geen solide basis opbouwen en niet gemotiveerd worden om Frans of Duits te kiezen. Het is voor veel docenten een race tegen de klok waardoor juist de verdieping (waaronder Europees burgerschap) en de leuke kanten van het leren van een taal het onderspit delven. Om een taal goed te leren en een toereikend ERK-niveau te kunnen halen zijn wat ons betreft drie lessen per week (150 minuten) nodig. Wij roepen de minister daarom op om weer een urentabel vast te stellen voor Duits en Frans.

Stel één van de buurtalen verplicht in de bovenbouw vmbo

Als Nederland echt weer wil meedoen in Europa en de vicieuze cirkel van (buur)taalverarming wil doorbreken dan zou één van de buurtalen (naar keuze) in de bovenbouw vmbo verplicht moeten worden. Als alle vmbo-leerlingen Duits of Frans op A2-niveau van het Europese Referentiekader leren, dan zou er een wereld gewonnen worden. Investeer daarom in goed buurtaalonderwijs. De vakken Duits en Frans hebben vmbo'ers genoeg te bieden, zij moeten alleen een eerlijke kans krijgen. Alleen op die manier wordt recht gedaan aan de Nederlandse W.V.O. en Europese afspraken en regelgeving die voorschrijven dat iedere Europeaan minimaal twee moderne vreemde talen leert beheersen (cf. Verdrag van Lissabon). Daarbij hoort minimaal A2-niveau.

Ontwikkel een aparte leerlijn voor het vmbo

De Visiegroep Buurtalen pleit al sinds haar oprichting voor een aparte mvt-leerlijn voor het vmbo. Bij curriculumontwikkeling wordt het vmbo vaak vergeten. De kerndoelen en eindtermen voor vmbo zijn vaak afgeleid van havo-vwo (het 'theezakjesmodel'). Het praktijkgerichte programma van de nieuwe leerweg vmbo hoeft wat ons betreft niet per se gevonden te worden in nieuwe vakken. De bestaande avo-vakken zouden een praktijkgericht(er) programma kunnen ontwikkelen. Wat leerlingen leren in het vmbo en nodig hebben in de praktijk zou beter aangesloten kunnen worden op de leerlijnen in het mbo. Op deze wijze bereid je leerlingen goed voor op de beroepspraktijk. In de beroepspraktijk hebben zij uiteindelijk specifieke vaardigheden nodig. Zo hoeven zij in de horeca geen lange teksten in een vreemde taal te lezen, maar dienen zij buitenlandse klanten beleefd te woord te staan. De eindexamens Duits en Frans bestaan nu uit leesteksten, wij zijn er een groot voorstander van dat een vmbo'er een mondeling eindexamen doet waarbij luister- en gespreksvaardigheid getoetst wordt. De huidige leerinhouden zouden aangepast kunnen worden en beter moeten aansluiten bij de beroepscontext. Er zijn genoeg sectoren waar Duits en Frans van belang zijn zoals toerisme/recreatie, de luchtvaartdienstverlening, de horeca, de logistiek, de (internationale) handel enzovoorts. Wij pleiten daarom voor een aparte mvt-leerlijn voor het vmbo waarbij de vakinhouden beter aansluiten bij de beroepscontext en dus de doorstroming naar het mbo bevordert wordt.

Duits en Frans als profielvakken in M&T, D&P en Ma&T

De pilot voor de nieuwe leerweg vmbo is gestart met twaalf examenprogramma's gebaseerd op bestaande beroepsgerichte profielen van de gemengde leerweg (Bouwen/Wonen/Interieur, Economie/Ondernemen, Dienstverlening/Producten, Groen, Horeca/Bakkerij/Recreatie, Zorg/Welzijn, Maritiem/Techniek, Media/Vormgeving/ICT, Mobiliteit/Transport, Produceren/Installeren/Energie)³, het pilotvak Technologie en Toepassing (T&T) en het nieuw te ontwikkelen avo-vak Informatietechnologie (IT). Naast de verplichte vakken, kiezen leerlingen één vak uit het rijtje wiskunde, Duits of Frans in de profielen Economie en Ondernemen (EO) en Horeca, Bakkerij en Recreatie (HBR).

³ <https://www.platformsvmbo.nl/profielen>

Wij denken echter dat Duits en Frans ook een profielvak behoren te zijn bij Mobiliteit en Transport (M&T), Dienstverlening en Producten (D&P) en Maritiem en Techniek (Ma&T). Die profielen beperken zich immers niet tot de Nederlandse markt, maar hebben een internationaal karakter. Door Duits of Frans in die profielen toe te voegen als profielvakken wordt de positie van de buurtalen op het vmbo daar versterkt en worden bovendien de keuzemogelijkheden van leerlingen vergroot.

Ontwikkel Duits en Frans als beroepsgerichte keuzevakken

De huidige profielen op het vmbo bestaan uit een kern, verschillende modules en een aantal beroepsgerichte keuzevakken (voorzien van een code). Op dit moment bestaan hiervoor meer dan 150 examenprogramma's⁴. Scholen kunnen zelf een nieuw keuzevak ontwikkelen en dit door het ministerie van OCW laten valideren waardoor het vak op alle scholen aangeboden kan worden. Hiervoor is een examenprogramma en een vakinhoudelijke uitwerking nodig. Wij roepen de minister op om Duits en Frans toe te voegen aan de lijst van beroepsgerichte keuzevakken. Beide vakken worden nu alleen aangeboden als avo-vakken inclusief een centraal schriftelijk eindexamen, die optie moet wat ons betreft vooral mogelijk blijven. Het zou echter goed zijn als OCW de opdracht geeft (bijvoorbeeld aan de SLO of de ontwikkelteams van Curriculum.nu) om een variant van Duits en Frans te ontwikkelen als beroepsgerichte keuzevakken, bijvoorbeeld 'Duits in de beroepscontext' of 'Frans in de beroepscontext'. We zouden vmbo-leerlingen dan veel gericht kunnen voorbereiden op de beroepspraktijk zoals nu ook al gebeurt op verschillende mbo-opleidingen (zie bijvoorbeeld <http://duitsmbo.nl/>).

Duits en Frans zouden bijvoorbeeld aangeboden kunnen worden als beroepsgerichte keuzevakken op twee niveaus:

- Duits/Frans in de beroepscontext A1 (startniveau)
- Duits/Frans in de beroepscontext A2 (basisniveau)

Naast beroepsgerichte keuzevakken blijven Duits en Frans bestaan als algemene avo-vakken. Het volgen van een examenprogramma (de avo-variant) moet daarbij verplicht blijven om door te kunnen stromen naar het havo.

Wij horen graag hoe de minister bovenstaande punten kan meenemen in het vervolgproces van de nieuwe leerweg vmbo. Wij hopen dat het ministerie in actie komt om Duits en Frans in het vmbo te redden zodat onze vmbo-leerlingen niet nog taalarmoer worden, maar juist taalrijker. Op die manier kunnen we er samen voor zorgen dat het buurtaalonderwijs in Nederland weer mooi en succesvol zal zijn en dat Nederland ook in de toekomst een rol van betekenis kan blijven spelen in Europa en in de rest van de wereld.

Wij verheugen ons op uw reactie en zijn desgewenst graag bereid een en ander in een onderhoud met u nader toe te lichten.

Met vriendelijke groet,

De Visiegroep Buurtalen

⁴ <https://www.platformsvmbo.nl/keuzevakken/examenprogrammas>

Visiegroep Buurtalen:

Drs. Jeanette Noordermeer, drs. Trees Aler en drs. Berrie de Zeeuw
namens het *Sectiebestuur Frans, Vereniging Levende Talen*

Drs. Kees van Eunen, drs. Carel van der Burg, Dirk Klein en Stijn Heusschen
namens het *Sectiebestuur Duits, Vereniging Levende Talen*

Dr. Camiel van Woerkum
Docent Frans Strabrecht College & lerarenopleider Fontys Hogeschool

Drs. Jos Brink
Vereniging Lerarenopleiders Frans (VLoF)

Dr. Jeanette den Toonder
Stichting van Romanisten aan Nederlandse Universiteiten (SRNU)

Prof. Dr. Alicia C. Montoya en Dr. Maaïke Koffeman
Kenniscentrum Frankrijk-Nederland (KFN), Radboud universiteit

Contactpersoon:

Drs. Berrie de Zeeuw (berriedezeeuw@levendetalen.nl), Picushof 206, 5613 SE Eindhoven)